

«творчо» розв'язувати навчальні проблеми і серед засобів «розширення творчості» наводить розвиток бази знань, створення креативного середовища, створення умов для нестандартного вирішення проблем.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики: Навчальний посібник/ І. М. Дичківська. – Рівне: Зелент, 2001. – 222с.
2. Просецкий П. А. Психология творчества: Учебное пособие/ П. А. Просецкий, В. А. Семиченко. – М.: Прометей, 1989. – 83с.
3. Солсо Р. Когнитивная психология/ Р. Солсо. – СПб: Питер, 2002. – 592с.
4. Шацкий С. Т. Педагогические сочинения/ С. Т. Шацкий// В 4-х томах. – М., 1964.- Т. 2. – 161с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Волощук Ілона Аркадіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки ДВНЗ «Криворізький національний університет» педагогічний інститут.

Коло наукових інтересів: проблеми підготовки вчителя до інноваційної педагогічної діяльності в системі методичної роботи закладів освіти.

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ольга ГАВРИЛЕНКО (Кіровоград)

У статті виділені та обґрунтовані ефективні форми організації підготовки майбутніх учителів іноземних мов до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальній діяльності.

В статье выделены и обоснованы эффективные формы организации подготовки будущих учителей иностранных языков к применению информационно-коммуникационных технологий в обучающей деятельности.

Ключові слова: форми організації навчання, підготовка, інформаційно-комунікаційні технології, майбутній учитель.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку інформаційного суспільства, розширені можливості інформаційно-комунікаційних систем, передбачають широке використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у підготовці майбутнього вчителя. Зазначені технології надають можливості користуватися та обмінюватися інформацією, знаннями, виробляти інформаційні продукти та надавати послуги, повною мірою реалізуючи свій потенціал, підвищуючи якість життя. Розширення освітнього простору вимагає якісно нових форм організації процесу підготовки майбутніх учителів, зокрема іноземних мов, до застосування ІКТ у навчальній діяльності.

Така діяльність передбачає роботу в Інтернеті та локальних інформаційних мережах, участь у відео конференціях, пошук та використання звукової та друкованої навчальної інформації іноземними мовами, а також роботу у світових науково-освітніх мережах.

Аналіз досліджень та публікацій свідчить про значну увагу з боку науковців до теоретичного та практичного аспектів використання різних форм організації навчання. Групові форми пізнавальної діяльності студентів вивчали М. Артюшина, М. Бондаренко, Д. Джонсон, Р. Джонсон, В. Дьяченко, О. Коваленко, С. Кушнірук., Х. Лійметс, Ю. Мальований, Л. Марисова, Г. Молодих, К. Сміт, Р. Славин, С. Френе, Ю. Фурман.

Технологія співробітництва та взаємодії учасників навчально-виховного процесу розглядається у працях О. Болан, Р. Грановської, В. Дьяченко, Я. Колкер, Н. Поліванової, Є. Полат, А. Колесник, А. Ксенофонткової, В. Корнещук.

Невирішені проблеми. На часі не лише необхідність набуття майбутніми вчителями іноземних мов навичок та вмінь застосовувати ІКТ, а й розробка найбільш ефективних форм організації їх підготовки до свідомого, творчого використання ІКТ на практиці.

Аналіз навчального процесу вищих педагогічних навчальних закладів, педагогічної та методичної літератури з проблем навчання іноземних мов, застосування ІКТ у практичній діяльності педагога привели до виявлення невідповідності між можливостями ІКТ, та практикою підготовки до їх застосування, не враховуються психолого-педагогічні та методичні можливості ІКТ у виборі форм організації такого навчання.

Мета статті полягає у виявленні та обґрунтуванні найбільш ефективних форм організації підготовки майбутніх учителів іноземних мов до застосування ІКТ у навчальній діяльності.

Виклад основного матеріалу. У педагогічній літературі ведуться постійні дискусії навколо проблеми форм організації навчального процесу у вищій школі. Це пов'язано з тим, що в педагогічній науці не існує чіткого визначення поняття „форма організації навчання”. Іноді учені просто обмежуються викладенням суті даної категорії [1].

За А. І. Кузьмінським форма організації навчання – це обмежена в часі та просторі взаємозумовлена діяльність педагога й учня, викладача й студента [2, 196]. За О. Л. Кононко форму організації навчання необхідно розуміти як конструкцію відрізків, циклів процесу навчання, які реалізуються в співпаданні діяльності учасників навчального процесу щодо засвоєння певного змісту матеріалу та опрацювання способів діяльності [3, 233]. Сучасна педагогічна наука вирізняє загальні та конкретні форми організації процесу навчання. Загальні форми, до яких належать індивідуальна, парна, групова, колективна, не залежать від конкретних педагогічних завдань та визначаються структурою спілкування між учасниками навчального процесу [4].

Способи взаємодії викладача зі студентами під час їх підготовки до застосування ІКТ виявляються за допомогою різних форм і стилю керування діяльністю, спілкуванням, відносинами. У них реалізується зміст технологій, методи та засоби навчання. Ми поділяємо точку зору М. Й. Варія і під формами організації навчання розуміємо «...певну структурно-організаційну побудову навчального заняття залежно від його дидактичних цілей, змісту й особливостей діяльності суб'єктів та об'єктів навчання» [5, 323]. Провідними формами організації навчальної діяльності у розробленій нами технології формування готовності (ТФГ) до застосування ІКТ у професійній діяльності [6] є лекції, семінари, практичні заняття, самостійна та індивідуальна робота студентів, курсові, дипломні, магістерські роботи, наукові конференції та статті, педагогічна практика.

Визначені форми організації навчання ґрунтуються на принципах науковості, доступності, емоційності, системності, органічності зв'язку між формами навчальної діяльності [7; 8; 5;].

Використання ІКТ у навчанні іноземних мов як форма організації навчання передбачає спрямованість на практичне оволодіння цією технологією, формування операційно-діяльнісних умінь та навичок використання ІКТ у професійній діяльності майбутніми учителями іноземних мов, використанні різноманітності їх можливостей, налаштованість на розвиток творчого їх використання. Розробка інноваційних технологій навчання з використанням ІКТ забезпечує інтерактивність навчання, сприяє формуванню позитивної мотивації, забезпечує особистісне спрямовання навчальної діяльності у здобутті теоретичних знань.

Виникнення потреби розгляду, аналізу та синтезу будь-якого явища виходить із необхідності розв'язання певних суперечностей. Встановити причини суперечностей, переосмислити їх зміст, визначити шляхи подолання суперечностей можна за допомогою створених *проблемних ситуацій*. Такий підхід спонукає до самостійного відкриття нових знань, розгляду шляхів вирішення суперечностей за допомогою відомих студентам методик, технологій та порівняння ефективності їх вирішення за допомогою ІКТ. Перед студентами ставиться завдання, вирішення якого повною мірою можливе саме з використанням ІКТ. Саме проблемна ситуація, а точніше, її вирішення, на нашу думку, надасть можливість забезпечити перехід від потреби вирішити методичне чи дидактичне завдання до безпосередніх спроб використання ІКТ. Розгляд проблемних ситуацій може бути здійснено як на лекціях, так і на семінарських чи практичних заняттях. Лекція у вищих навчальних закладах здебільшого будується на основі інформаційно-монологічного методу подачі та пояснення матеріалу і організації пізнавальної

діяльності студентів. Зміна спрямованості лекції на пошукову та дослідницьку діяльність студентів значно активізує навчальний процес. Особливого значення у навчанні застосування ІКТ у професійній діяльності набувають лекція-проблемна ситуація, її ще називають проблемна лекція та лекція-візуалізація. Проблемна лекція характеризується тим, що на першому етапі викладач ставить проблему і демонструє можливі шляхи її вирішення. У подальшому здійснюється перехід до частково-пошукових методів, а саме: викладач створює проблемну ситуацію і спонукає студентів до пошуку вирішення. У запропонованій нами технології формування готовності, враховуючи особливості змісту ІКТ, є доцільним поєднання цих типів лекцій. Ми пропонуємо на *лекціях* розглянути питання теоретичної та практичної значимості ІКТ для майбутніх вчителів іноземних мов, показати досвід використання ІКТ педагогами-новаторами.

Для прикладу наведемо фрагмент семінарського заняття на тему: «Організація навчання аудіювання, аудіовізуальний аспект».

Заняття складається з трьох етапів. На першому студентам пропонується підготувати та продемонструвати спеціально організовану програму дій з текстом, що сприймається на слух учнями 11-х класів загальноосвітньої школи згідно вимог навчальної програми. Текст для слухання студенти готують та добирають самостійно. Програма має містити три етапи: формування інструкції, презентація аудіоматеріалу, контроль розуміння прослуханого. У програмі студенти повинні передбачити вправи, що готують учнів до аудіювання тексту та вправи у самому аудіюванні тексту. Студенти повинні продумати підказки-опори у сприйнятті аудіоматеріалу та комунікативні установки до вправ. Майбутнім учителям надається повна самостійність у виборі підходів, способів та технологій у підготовці та проведенні фрагменту заняття. На другому етапі викладач демонструє свій фрагмент навчання аудіювання тексту з використанням ІКТ. На третьому етапі семінарського заняття студенти обговорюють ефективність того чи іншого фрагменту за наступними напрямками: технології, методики, що використовувались, обрані підходи: особистісно-орієнтований, діяльнісний, діалогічний, інтенсивний, диференційований тощо.

Оскільки інтерес – реальна причина діяльності студента, спрямована на задоволення визначених потреб, то необхідною умовою є не тільки теоретичне ознайомлення з можливостями ІКТ, а й діяльність, практична робота майбутнього вчителя з технічною та інформаційною базою ІКТ. Підсилення інтересу можливе за рахунок показу знайомих об'єктів з нової сторони, показ рішень конкретних педагогічних, методичних завдань за допомогою ІКТ.

На *семінарських заняттях* передбачається ознайомлення студентів із програмними продуктами ІКТ, їх можливостями у навчанні мовам. Зокрема, це можна показати у процесі розгляду мультимедійного навчального курсу «Learn To Speak English, version 6. Discs 1, 2, Multimedia Teacher». Пропонуємо суб'єктам навчання запитання для обговорення:

1. Цілі курсу.
2. Підходи, методи, прийоми, що використовуються, структура курсу.
3. Як використовувати курс, на яких етапах навчання.
4. Способи використання та організація роботи з курсом.
5. Аналіз сильних та слабких сторін курсу.

Зручними формами для визначеної однієї із запропонованих нами стратегій, на нашу думку, є *практичні заняття* з пошуку інформації з окресленої проблеми засобами Інтернет, виконання спеціальних завдань з підбору навчальної аудіо та відеоінформації, демонстраційних матеріалів для пояснення мовних та мовленнєвих явищ. Студентам пропонується виконати ряд завдань за допомогою технічних засобів ІКТ та Інтернету.

Завдання I. Знайдіть визначення, що таке ІКТ навчання, в чому полягає особливість їх використання у навчанні іноземних мов, порівняйте отриману інформацію з тією, що ви отримали на лекції, додайте до отриманого своє бачення питання.

Завдання II. Підберіть аудіо та відеоматеріал для навчання діалогічного мовлення або лексики чи граматики (за вибором) та продемонструйте його з вашими коментарями на мультимедійній дошці. Дайте пояснення, з якою метою, коли, на якому етапі ви б використали підготовлений вами матеріал.

Завдання III. Знайдіть в Інтернеті тестові завдання для перевірки рівня сформованості граматичних навичок володіння (англійською) мовою для 6, 7, 8 класів за вибором, спробуйте завантажити їх на робочі місця лабораторії.

У вказаних прикладах формування цілей передбачає налаштування студента на отримання окремих результатів своєї діяльності з використанням ІКТ. По-перше, для цього необхідно навчити майбутнього вчителя бачити результати своєї діяльності, порівнювати їх з попередніми, отримати навички самоперевірки. По-друге, мати чітку уяву про предмет вивчення, а саме ІКТ, їх складові, функції, призначення у навчанні іноземних мов. На цьому етапі знадобляться знання з окремих предметів (педагогіка, психологія, вікова психологія, ергономіка, методика) для повного та повноцінного включення в багатоаспектність ІКТ як предмета вивчення та використання у професійній діяльності.

Практичні та семінарські заняття, самостійна, індивідуальна робота студентів передбачають чуттєво-предметну, цілеспрямовану діяльність, тому для формування цілей, на нашу думку, визначені форми організації навчання є провідними.

На практичних заняттях передбачається розгляд наступних питань: використання ІКТ у професійній діяльності учителя іноземних мов; цілі, зміст, принципи навчання іноземних мов за допомогою ІКТ, принципи доцільності, зворотнього зв'язку; використання ІКТ у навчанні різних видів мовленнєвої діяльності, теорії та практики; психолого-педагогічні вимоги до застосування ІКТ та комп'ютерних навчальних програм, цілі їх використання, місце у навчальній діяльності; шляхи організації взаємодії ІКТ з іншими інтерактивними технологіями колективно-групового навчання, теорія та практика; особливості використання ІКТ за основними етапами навчального процесу (етапи демонстрації, тренування, активізації, практики та корекції, контролю). Запропонована нами ТФГ передбачає використання таких форм організації навчальної діяльності, які будуть спиратись на завдання, де присутня демонстрація своїх здібностей, особистих вподобань студентів. Безперечною демонстрацією своїх здібностей, вподобань, смаку, особистих якостей майбутнього вчителя є педагогічна практика. В ході педагогічної практики відбувається безпосереднє поєднання і реалізація теоретичних знань, практичних умінь та навичок використання ІКТ, втілення набутих вмінь через призму особистих відчуттів, якостей, завдяки чому професійна діяльність набуває індивідуальності.

Особливе значення надається семінарським та практичним заняттям, де присутня демонстрація фрагментів уроків, підготовлених студентами з використанням ІКТ, з наступним їх обговоренням. Важливо організувати обговорення, приділяючи увагу проблемним ситуаціям, труднощам, з якими зіштовхнулись студенти у процесі підготовки. Потребують розгляду інтерактивні форми роботи: робота в малих групах, коло ідей, мозковий штурм, case-метод (аналіз ситуації), дискусія. Інтерактивні форми організації навчання дозволяють студентам висловити своє бачення шляхів рішення питання за допомогою ІКТ, здійснити обмін думками, забезпечити стійкий, цілеспрямований, наполегливий, творчий пошук.

У ході педагогічної практики майбутнім учителям іноземних мов пропонується самостійно провести ряд занять із навчання іноземних мов з використанням ІКТ; розробити розгорнутий план-конспект практичного заняття з навчання іноземних мов з використанням ІКТ; підготувати рецензію на проведене навчальне заняття з використанням ІКТ іншого студента-практиканта; взяти участь у засіданні методичного об'єднання, виступити на засіданні з повідомленням, рефератом або

доповіддю за темами, які б включали в себе розгляд різних аспектів використання ІКТ у навчанні іноземних мов; провести педагогічне дослідження по темі курсової, дипломної або наукової роботи з застосування ІКТ у навчанні іноземних мов.

Зміст семінарських занять орієнтовно має бути таким:

- організація та проведення занять з навчання іноземних мов з використанням ІКТ (психолого-педагогічний, методичний аспекти);

- особливості використання ІКТ в залежності від типу уроку (уроки вивчення нового матеріалу, формування та вдосконалення вмінь та навичок, закріплення та застосування знань, умінь та навичок;

- узагальнення та систематизація знань, контроль та корекція навичок та вмінь;

- організація парної, групової, самостійної роботи учнів засобами ІКТ. На практичних заняттях студентам пропонується продемонструвати фрагменти занять з тем, що розглядались на семінарських заняттях з подальшим їх обговоренням.

Під час проведення студентами фрагментів занять на семінарах та під час педагогічної практики ми пропонуємо враховувати:

- доцільність із позицій величини навантаження, впливу на ефективність вирішення освітніх, виховних завдань, поєднання з методами ІКТ;

- відповідність обраних ІКТ до етапу навчання, фізичного і психічного стану учнів;

- доцільність обраного варіанту навчання із застосуванням ІКТ (загалом чи частинами);

- необхідність вміння вчителя своєчасно виявити і виправити помилки за індивідуальним комп'ютерним контролем;

- ефективність підібраних підготовчих технологічних завдань;

- ефективність використання загального методу, стимулювання творчої активності та свідомості учнів;

- необхідність вміння вчителя ставити завдання, які стимулюють інтерес учнів до ІКТ навчання на уроках;

- відповідність фізичного, психічного і інтелектуального навантаження можливостям учнів;

- співвідношення репродуктивної і творчої навчальної діяльності учнів у використанні мультимедійних опор;

- співвідношення засвоєння навчального матеріалу на уроках і в самостійних позаурочних заняттях; інструктивну спрямованість уроку;

- співвідношення контролю, аналізу й оцінки діяльності учнів з боку майбутнього вчителя і взаємної критичної оцінки, самоконтролю, самоаналізу і самооцінки учнів з використанням.

Запропоновані форми організації підготовки майбутніх учителів іноземних мов до застосування ІКТ у професійній діяльності реалізовувались у розробленому та апробованому нами спецкурсі [6]. Навчання за даним спецкурсом показало високу ефективність як запропонованої ТФГ так і форм організації навчання. Вони надають можливість максимально використовувати психолого-педагогічні, методичні можливості ІКТ, обрані форми стимулюють кмітливість, самостійність, спритність, ініціативу, позитивну мотивацію навчання, свободу вибору у навчальній роботі. Також, виділені форми сприяли розширенню кругозору студента, здатності по новому бачити факти, пояснення, інтерпретації, мати власну думку, давати оцінку результатам навчання.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Халамов И. Ф. Педагогика. – М.: Высш. шк., 1990. – 576с.
2. Педагогика вищої школи Навчальний посібник / Кузьмінський А. І. - К.: Знання, 2005.- 486 с.
3. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). – К.: Стилос, 2002. – 336 с.
4. Дьяченко В. К. Сотрудничество в обучении: О коллективном способе учебной работы: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 191 с.
5. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки: [навч. пос.] / М. Й. Варій, В. Л. Ортинський – К.: Центр учбової літератури. – 2007. – 375 с.
6. Гавриленко О. М. Технологія формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційно-комунікаційних технологій / О. М. Гавриленко // ISSN 2076-8184. Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. № 2 (16): <http://www.ime.edu.ua/net/em.htm/>.
7. Алексюк А. Н. Общие методы обучения в школе / Алексюк А. Н. – [2-е изд., перераб. и доп.] – К.: Рад. шк., 1981. – 206 с.
8. Алексюк А. М. Педагогика вищої освіти України. Історія. Теорія: [підручник] / Алексюк А. М. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Гавриленко Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри іноземних мов Кіровоградського національного технічного університету.

Коло наукових інтересів: інформаційно-комунікаційні технології навчання іноземних мов.

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ОСВІТНЬОЇ УСТАНОВИ

Ярослав ГАЛЕТА (Кіровоград)

У статті розглянуто зміст понять управлінське рішення та пізнавальна самостійність. Проаналізовано шляхи розвитку пізнавальної самостійності майбутнього керівника.

В статье рассмотрено содержание понятий управленческое решение и познавательная самостоятельность. Проанализированы пути развития познавательной самостоятельности будущего руководителя.